

نقش فرزندآوری و تعدد فرزندان در تحکیم خانواده

نویسندگان	وابستگی سازمانی
الناز نوروزی *	دانش آموخته سطح دو، حوزه علمیه فاطمیه (س)، مشگین شهر، ایران
اطلاعات مقاله	چکیده
نوع مقاله	تشکیل خانواده و فرزندآوری به عنوان یکی از ارکان بنیادین و جنبه‌های حیاتی
صفحه	زندگی بشر، همواره نقشی تعیین‌کننده در تکامل و تعالی انسان داشته است. لازمه
دوره ۱، شماره ۴ (شماره پیاپی ۴)	دستیابی به یک زندگی سعادتمند و موفق، تربیت فرزندان سالم، صالح، مؤمن و
اطلاعات نویسنده مسئول	متعهد است. نقش فرزندان در تحکیم ارکان خانواده چنان اهمیتی دارد که تمامی
نویسنده مسئول	فرهنگ‌ها و مکاتب دینی، به‌ویژه دین مبین اسلام، با تأکیدات فراوان برای
کد ارکید	فرزندآوری ارزش ذاتی و کارکردی فراوانی قائل شده‌اند؛ زیرا این امر تأثیری مستقیم
تلفن	و انکارناپذیر بر ارتقای کیفی، پایداری عاطفی و انسجام قانون خانواده دارد. این
ایمیل	مقاله با بهره‌گیری از روش تحقیق توصیفی-تحلیلی، به واکاوی عمیق نقش
	فرزندآوری در استحکام ساختار خانواده می‌پردازد. یافته‌های این پژوهش به‌روشنی
سابقه مقاله	نشان می‌دهد که فرزندآوری و افزایش تعداد فرزندان، نقشی کلیدی در ثبات، ارتقای
تاریخ دریافت	کیفیت زندگی، ایجاد آرامش روانی، استواری، پویایی و کارآمدی خانواده ایفا می‌کند.
تاریخ ویرایش	در مقابل، فقدان فرزند می‌تواند به عنوان یکی از عوامل اصلی ناپایداری، انزوا و تزلزل
تاریخ پذیرش	در زندگی مشترک تلقی گردد.
تاریخ انتشار	
روش پژوهش	توصیفی تحلیلی
واژگان کلیدی	فرزندآوری، تعدد فرزندان، استحکام خانواده، خانواده
توضیحات	
کلیه حقوق این مقاله متعلق به نویسندگان می‌باشد.	
خوانندگان این مجله، اجازه توزیع، ترکیب مجدد و تغییر جزئی را با ذکر منبع آن دارند.	
نحوه استناد	نوروزی، الناز (۱۴۰۵)، «نقش فرزندآوری و تعدد فرزندان در تحکیم خانواده»، ماهنامه علمی فقه، حقوق و مطالعات
دهی	اجتماعی، دوره ۱، شماره ۴، شماره پیاپی ۴، (تیر)، صفحات ۳۱-۴۳

The Role of Childbearing & Having Many Children in Strengthening the Family

Authors		Organizational Affiliation
Elnaz Noroozi*		Level 2 Graduate, Fatemeh Seminary (S), Meshginshahr, Iran
Article Information		Abstract
Article Type	Scientific Research	Forming a family and having children, as one of the fundamental pillars and vital aspects of human life, has always played a decisive role in human development and advancement. The prerequisite for achieving a happy and successful life is raising healthy, righteous, faithful, and committed children. The role of children in strengthening the pillars of the family is so important that all cultures and religious schools, especially the religion of Islam, have placed great emphasis on having children, giving them intrinsic and functional value, because this has a direct and undeniable impact on improving the quality, emotional stability, and cohesion of the family center. This article, using the descriptive-analytical research method, deeply analyzes the role of having children in strengthening the family structure. The findings of this study clearly show that having children and increasing the number of children play a key role in stability, improving the quality of life, creating psychological peace, stability, dynamism, and efficiency of the family. On the other hand, the absence of children can be considered one of the main factors of instability, isolation, and instability in a common life.
Pages	31 - 43	
Volume 1, Issue 4, Forth Consecutive Issue		
Corresponding Author's Info		
Corresponding Author's	Elnaz Noroozi	
ORCID	0000-0000-0000-0000	
Tell	09145978519	
Email	elnaznoroozy4@gmail.com	
Article History		
Received	2026/03/27	
Revised	2026/03/28	
Accepted	2026/04/09	
Published Online	2026/06/21	
Research Method	Descriptive Analytical	
Keywords		Childbearing, Multiple Children, Family Strength, Family
Description		
All rights to this article belong to the authors.		
Readers of this magazine are permitted to distribute, recombine, and modify the material with due acknowledgement of the source.		
How to Cite This Article	Noroozi, Elnaz (2026), “The Role of Childbearing & Having Many Children in Strengthening the Family”, Monthly Scientific Journal of Jurisprudence, Law and Modern Social Studies, Volume 1, Issue 4, forth Consecutive Issue (June), pp. 31 – 43	

۱: مقدمه

خانواده بعنوان اولین و بنیادیترین نهاد در جامعه انسانی و اجتماعی است که وظیفه ی تربیت و سازندگی افراد و انسان ها را بر عهده دارد و اگر افراد نتوانند خانواده را تحکیم بخشند و انسان هایی با ایمان در آن پرورش دهند نمی توانند جامعه ای ایده آل برای نسل آینده بسازند. مقصود از تحکیم خانواده فراگیری اصل اعتدال میان همگان، حاکمیت اخلاق و حفظ حقوق زوجین و فرزندان است. اهمیت پرداختن به موضوع تحکیم خانواده ریشه در اهمیت نهاد خانواده دارد. نهاد مقدس خانواده محل فرهنگ های گوناگون است تا آنجا که سعادت و شقاوت امت ها مرهون رشادت و ضلالت خانواده می باشد. اولین شرط داشتن جامعه ای سالم و پویا سلامت و پایداری خانواده است. عوامل فراوانی در استحکام بنیان خانواده و بر زدگی آن موثر است که در اینجا به نقش فرزند آوری در تحکیم روابط خانواده می پردازیم. فرزند در خانواده دارای اهمیت فوق العاده ای است و در نگاهی کلان فرزند از یک سو موجب تشخیص و هویت خانواده می شود و از دیگر سو وجود فرزند یا فرزندان زمینه ای برای تداوم زندگی مشترک زوجین و سپری ستبر در برابر فروپاشی خانواده بشمار می آید. از این رو هنوز هم در خانواده های ایرانی ناباروری و نداشتن فرزند عامل طلاق و نوعی سرشکستگی و عیبی بزرگ در میان خویشاوندان محسوب میشود. فقها نیز بتبع از منابع اسلامی یکی از اهداف ازدواج را بقای نسل می دانند و برای همین سفارش می کنند که با زنی ازدواج کنند که دارای ویژگی های نیکو از جمله فرزند آوری باشد. (نبی زاده، ۱۳۹۹: ۵) به باور برخی جامعه شناسان فرزندآوری و فرزند داری آنقدر مهم است که قرن های طولانی زنان با هویت فرزندداری در کنار خانه داری و شوهر داری تعریف می شوند. زن خوب در کنار همسر داری خوب بسیار فرزند می آورد. (نبی زاده، ۱۳۹۹: ۴) در نگرش مثبت به فرزندآوری و رویکرد اسلام گرایانه تشکیل خانواده و فرزند آوری نه تنها باعث بروز مشکلات معیشتی در خانواده نمی شود بلکه در سایه ازدواج و فرزند آوری وعده ی توسعه ی رزق و افزایش برکت و روزی داده شده است. همچنین در آموزه های دینی از کمبود رزق و برکت در خانه ای که در آن فرزندی نیست سخن به میان آمده است. (رضوانی دیوکلائی و همکاران، ۱۳۹۸: ۳) فرزند آوری آثار و برکات فراوانی دارد که هم در قرآن و هم در روایات به آن اشاره شده است از جمله شادی و لذت آوری برای خانواده، تداوم حیات، ایجاد حس مفید بودن، سرمایه ی معنوی، عامل برکت زندگی و عامل تحکیم خانواده و غیره می باشد. در این پژوهش به دنبال پاسخ به این سوال هستیم که فرزندآوری چیست و چه تاثیری در استحکام خانواده دارد و به ضرورت و اهمیت فرزندآوری و تعدد فرزند پرداخته و آثار و برکات آن را بررسی می کنیم و تاثیرات منفی نداشتن فرزند را بیان کرده و سپس موانع فرزندآوری را بصورت مختصر ذکر خواهیم کرد. برای پاسخ به این سوالات ابتدا به بررسی مفاهیم کاربردی پرداخته و ارتباط بین فرزندآوری و استحکام خانواده را تبیین کرده و در نهایت به نتیجه گیری خواهیم پرداخت.

۲: پیشینه شناسی

زینب زرانی، عبدالرضا جمال زاده و رقیه شهابی (۱۴۰۰)، در مقاله خود تحت عنوان «بررسی ارتباط فرزندآوری با سطح رفاه و توسعه ی اقتصادی کشور از منظر بیانات مقام معظم رهبری» این چنین آورده اند که با توجه به فرمایشات مقام معظم رهبری در زمینه افزایش باروری و رشد جمعیت جوان و فعال ایرانی می توان چنین استدلال کرد که هماهنگی که میزان باروری در خانواده ها تا حدودی به سطح رفاه و اقتصاد آنها بستگی دارد اما میزان باروری و فرزند آوری به میزان اعتقادات و نگرش آنها به دین و دستورات الهی و فرمایشات بزرگان و رهبران دینی در مورد فرزند آوری و رشد جمعیت مسلمانان بویژه مذهب شیعه بستگی دارد زیرا اسلام و معصومی و مقام معظم رهبری بر این مهم اصرار دارند.

حسین سلطانمحمدی و فاطمه سلطانمحمدی (۱۴۰۰)، در مقاله خود با عنوان «بررسی مبانی فقهی ناظر بر فرزند آوری و تکثیر موالید در فقه شیعه» با عنایت به مطالعه و تعمق صورت پذیرفته در آیات و روایات مرتبط با مقوله ی جمعیت چنین گفتند که از منظر آیات و روایات داشتن اولاد و ازدیاد نسل طبعاً برای یک فرد مسلمان محبوبیت ذاتی دارد مراد ما از محبوبیت ذاتی و طبعی محبوبیت و موافق بودن این مقوله

با صرف نظر از فضای سیاسی و اجتماعی است. که آن فرد در آن جامعه زیست می نماید در واقع ریشه و بنیاد این محبوبیت را می توان در ابعاد معنوی و فرا مادی حیات انسان جستجو نمود.

زینب شمس و محمدجواد نجفی (۱۴۰۰)، در مقاله خود تحت عنوان «بررسی موانع فرزند آوری از منظر آیات و روایات با رویکرد نقد ادله فمینیسم» چنین آورده اند که از مواضع مورد اختلاف دیدگاه فمینیسم با آموزه های قرآنی و روایات اهل بیت علیه سلام در عدم فرزندآوری فطری نداستن غریزه ی مادری، تفکر تداوم ستم بر زنان با مادر شدن، ترویج همجنسگرایی، اولویت اشتغال بر داشتن فرزند و تجویز بهره مندی از فن آوری های نوین در پیشگیری از بارداری و چگونگی باروری است. فمینیسم ها بر خلاف طبیعت بشری بر بدون در نر گرفتن واقعیت های آفرینش هویت زنان را از دیدگاه خود تعریف کرده و در صدد انکار غریزه ی مادری هستند. شواهد قرآنی و روایی حاکی از اینست که غریزه ی فرزند دوستی در بین انسان ها بصورت ذاتی و فطری وجود دارد.

صمد عبدالحی عابد و مینا قدسی (۱۳۹۹)، در مقاله خود با عنوان «بررسی متنی احادیث ناظر بر فضیلت زنان دارای فرزند بیشتر» چنین می نویسند: بررسی ها نشان داده که اولاً اگرچه در روایت آمده که فرزند آوری برای زنان خیر محسوب می شود این امر گاهی اوقات از اختیار فرد خارج و جزء صفات ذاتی و ثابت است و نمی شود بتنهایی ملاک فضیلت یا رذیلت باشد. دوم اینکه با توجه به دسته ی دیگر از روایات می توان گفت که داشتن فرزند صالح است که هم در دنیا و هم در آخرت برای پدر و مادر ارزش و فضیلت محسوب می شود. پس با صرف داشتن فرزند نمی توان از این ویژگی بهره مند شد بلکه فرزند صالح است که این ویژگی را بوجود می آورد.

معصومه نبی زاده (۱۳۹۹)، در مقاله ی خود با عنوان «آثار فرزند آوری و نقش آن در تحکیم خانواده» چنین بیان کرده است: با نگاه گذرا به آیات و روایات و علوم تجربی که درباره فرزند بیان شده است میتوان به نگرش اسلام به فرزند و اهمیت آن پی برد. از مجموع آموزه های دینی چنین بدست می آید که اسلام نگرش مثبت به فرزند آوری داشته و با ادبیات گوناگون مسلمانان را به فرزند آوری تشویق نموده و از فرزندان با تعبیرهای زیبایی همچون نعمت الهی، نور چشم، یاری کننده والدین، قوت قلب، عامل ثواب و رحمت و غفران الهی سخن گفته اند و در مقابل نداشتن فرزند را مایع غم و ناامیدی و اضطراب معرفی کرده است.

سیده زینب رضوانی دیوگلا، حسین رضائیان بیلندی و امین رحمتی (۱۳۹۸)، در مقاله خود تحت عنوان «نگرش به فرزند آوری نقش زندگی اسلامی و ویژگی های جمعیت شناختی» این چنین بیان کردند: هدف پژوهش حاضر بررسی نقش ویژگی های جمعیت شناختی و سبک زندگی اسلامی در پیشبینی نگرش به فرزند آوری بود. یافته ها نشان دادند که تحصیلات و طبقه اجتماعی با نگرش منفی به فرزند آوری دارای ارتباط معناداری هستند و شغل و درآمد با نگرش منفی به فرزندآوری ارتباط منفی و معناداری دارد.

سید حسن موسوی (۱۳۹۷)، در پژوهش خود تحت عنوان «وجوب فرزند آوری از دریچه ی فقه» اینگونه بیان کردند: اصلی ترین منابع در بررسی فقهی فرزندآوری، آیات و روایات و سخنان فقها در زمینه ی پیشگیری از بارداری است که در لسان روایات منحصر به عدل است. آنکه اکنون بیشتر فقها در پاسخ به مساله ی اختلاف زوجین بیان می کنند این است که یک زوج نمی تواند دیگری را به بارداری ملزم کند. که این پاسخ بسیار کلی و ناقص است حکمت ازدواج حرص بودن زن وجوب تمکین او، عیب بودن ناباروری، لزوم مباشرت به معروف و فضای حاکم بر حقوق مرد نسبت به زن مستنداتی است که در وجوب فرزندآوری تاثیر گذارند.

علی احمد پناهی (۱۳۹۵)، در پژوهش خود تحت عنوان «نگاهی به فواید و آثار فرزند آوری و فرزند پروری در آموزه های دینی با رویکرد اخلاقی» اینطور بدست آورده که فرزندان نعمت های الهی نزد والدین هستند و همانند سایر نعمت های الهی هم می توان با بهره گیری صحیح از آنها در مسیر تکامل و هدایت گام برداشت و هم در صورت بهره گیری ناصحیح از آنها خود و آنها را به گمراهی و نابودی سوق داد و فرزندان نیز مانند اموال و دیگر نعمت های الهی وسیله ای برای آزمایش انسان است. و همچنین از منابع دنی در می یابیم که فرزند آوری و فرزند پروری باعث پایداری خانواده، رضایت مندی از زندگی، تامین بهداشت روان، توسعه ی رزق، رشد اجتماعی و غیره می شود.

مجتبی نوروزی و غلامرضا صادقیات کاخکی (۱۳۹۴)، در پژوهش خود با عنوان «راهبرد ها و سیاست های تشویقی قرآن کریم پیرامون فرزندآوری» چنین می نویسند: قرآن کریم با آیاتی روشنگر ازدواج و تشکیل خانواده را که مقدمه ی فرزند آوری می باشد را ستوده و ضمن بیان فواید و اهداف ازدواج به فرزندآوری و افزایش جمعیت نرغیب کرده است و همچنین فرزند آوری بعنوان یک نعمت و منت الهی بشارتی برای پیامبران و عاملی مهم و تاثیر گذار و تولید ملی، زینت زندگی دنیا، موجب امید و نشاط و استحکام بنیان خانواده می باشد. در قرآن از اهمیت ویژه ای برخوردار است.

ابوالفضل کاظمی، سیده فاطمه شاهمرادی و ملیحه سادات مهدوی (۱۳۹۳)، در پژوهش خود تحت عنوان «آثار فرزند آوری با تاکید آیات و روایات در سبک زندگی اسلامی» این گونه بیان کردند: از مجموع آیات و روایات می توان دریافت که از نظر اسلام داشتن فرزند بیشتر زندگی بهتری را برای خانواده و جامعه رقم خواهد زد در این مقاله از مهمترین عوامل بازدارنده خانواده ها برای داشتن فرزند بیشتر سخن گفته شده که از مهمترین آنها سخت بودن تربیت فرزند، مشکلات اقتصادی، مشکلات فرهنگی و نوع نگاه و غیره می باشد.

سیده فاطمه موسوی و مهدیه سادات قافله باشی (۱۳۹۲)، در مقاله خود با نام «بررسی جایگاه و نگرش به فرزند آوری در خانواده های جوان شهر قزوین» چنین نوشتند: یکی از صفات و مشخصات خانواده ایرانی در گذشته توجه فراوان به مقوله ی فرزند آوری بوده است. اهمیت تعداد فرزند به اندازه ای بوده که بسیاری علت تشکیل خانواده را فرزندآوری زیاد می دانستند به گونه ای که داشتن یک فرزند یا خانواده بدون فرزند در فرهنگ ایرانی عموماً مورد سوال بوده است. در شرایط کنونی جامعه ی ایرانی کاهش سطح زاد و ولد علاوه بر تاثیرات منفی که بر میزان رشد جمعیت داشته بر ترکیب و ساختار جمعیت نیز تاثیر خواهد گذاشت. این پژوهش گرایش خانواده های جوان ایرانی به فرزند دار شدن و تعدد فرزند را بررسی کرده است.

۳: مفهوم شناسی

در این بخش از پژوهش به مفهوم شناسی متغیرهای مستقل و وابسته پژوهش خواهیم پرداخت:

۱-۳: خانواده

خانواده یگانه سازمان اجتماعی که با دوام و هماهنگی است و از دیر باز در زندگی بشرهای ما قبل تاریخ وجود داشته حتی قبل از عبادتگاه و دولت و هر سازمانی که برای تمرکز فعالیت آدمی بوجود آمده است خانواده میباشد. گر چه در طول تاریخ خطراتی برای آن پیش آمده است و بر اثر آن نزدیک بوده که خانواده از بین برود ولی چون روابط انسانی در این سازمان بیشتر و بهتر از سایر روابط دیگر برآورنده مهمترین خواسته های حیاتی اوست لذا این امر موجب شده که این سازمان بتواند بکار مستمرش ادامه دهد و از جمع به پراکندگی نگراید. خانواده عبارتست از یک واحد اجتماعی که از ازدواج یک زن و یک مرد بوجود می آید. و فرزندان حاصل از این ازدواج آن را تکمیل می نمایند. در تعریفی دیگر گفته اند خانواده گروهی است که به دلیل قرابت یا زوجیت همبستگی حقوقی و اجتماعی یافته و تحت رهبری و ریاست مقامی واحد قرار گرفته است. **(نوروزی و صادقیان کاخکی، ۱۳۹۴: ۸۱).** صاحب نظران معتقدند خانواده از نخستین نظام های نهادی عمومی و جهانی است که برای رفع نیازمندی های حیاتی و عاطفی انسان و بقای جامعه ضرورت تام دارد. خانواده رکن طبیعی و اساسی و نخستین مدرسه و مهد اصلی تربیت است. خانواده عامل انتقال فرهنگ تمدن و آداب و سنت است و اهمیت آن دائمی است. خانواده ها را از حیث کیفیت روابط دورنی و میزان استحکام آنها می تواند عامل سازدگی جسمی، روانی و عاطفی کودک باشد و یا عامل ویرانی و نابودی آن. می تواند شرافت و سلامت ایجاد کند یا انحراف و اختلال. خانواده متزلزل خانواده ای است که از هدف اصلی خویش باز مانده، آرمایش را از دست داده است این نوع خانواده از درون تهی گشته، با هر ضربه بیشتر می ریزد. از روابط خصمانه و غیر دوستانه آکنده است. مسولیت ها به کنار رفته، وانهادگی در آن حاکم است. در خانواده متزلزل، مدیریت تجزیه شده، تصمیم گیری در آن به غایت دشوار است، فردای روشن و امید بخش وجود ندارد. همچنین جاذبه ای مکفا برای پابندی اعضای آن

به میثاق زندگی مشترک وجود ندارد. در این نوع خانواده انتقادها بشکلی ظالمانه مستقیم و مستمر توسط اعضای آن از یکدیگر بعمل می آید. خانواده ی مستحکم و متکامل خانواده ای است که بعد از تعادل به تکامل رسیده است. حداکثر قابلیت های اعضای آن کشف شده و پرورش داده میشود. در رفع آسیب های روانی و اجتماعی سایر اعضای خانواده گام بر می دارند. هدف هایی فراتر از منافع شخصی دارند. ارتباط های اعضای خانواده بر اساس اصول منطقی برقرار می شود و همه در جهت تقویت و رشد یکدیگر تلاش می کنند و خانواده از استحکام کافی برخوردار است. (باقری فر و همکاران، ۱۳۹۵: ۷)

۳-۲: فرزندآوری

فرزندآوری، به معنای عمل فرایندی است که در آن زوجی تلاش می کنند تا صاحب فرزند یا فرزندی شوند. حاصل این تلاش ممکن است در مواردی به سقط جنین و به دنیا نیامدن نوزاد بینجامد و یا به تولد یک نوزاد، دو نوزاد و یا چند نوزاد همزمان منجر شود. (زرانی و همکاران، ۱۴۰۰: ۳) فرزندآوری و ازدیاد نسل در فرهنگ اسلامی یک اصل اساسی برای استمرار حیات بشری بوده است. فرزندآوری از نگاه آیات قرآن امری اصیل، فطری، مسلم و مطلوب است. آیات متعددی در قرآن، فرزندان و فرزندآوری را با تعبیر و توصیفاتی زیبا ستوده اند که جای هیچ شبهه ای را باقی نمی گذارد. در گفتمان وحیانی این کتاب مقدس موضوع فرزندآوری و ازدیاد نسل امری مطلوب و پسندیده است. در این آیات از زیادی فرزندان و فرزندآوری و تکثیر نسل با تعبیری چون: نیروی انسانی، عصای دست، اسباب امداد و یاری الهی، استمرار نسل بشر و سبب سعادت بشر یاد شده است. (زاهدی مقدم، ۱۴۰۰: ۱)

۴: اهمیت و ضرورت خانواده

خانواده به مثابه اصلی ترین پایگاه های رشد و شکوفایی شخصیت و پرورش اجتماعی فرزندان همانند حلقه های زنجیر اجتماع انسان ها اساسی ترین سهم را در سلامت و اعتلای جوامع بشری بر عهده دارند. خانواده با پیمان ازدواج بین زن و مردی هوشمند و آگاه و برخوردار از بلوغ فکری و قابلیت های اجتماعی پایه گذاری می شود. این زوج ستون اصلی، حیاتی ترین نهاد اجتماعی یعنی نهاد خانواده را تشکیل می دهند. بنابراین سلامت و سعادت جامعه به سلامت و پویایی خانواده وابسته است و سلامت و تعادل و تعالی نظام خانواده نیز به کیفیت روابط بین زن و شوهر والدین و فرزندان بستگی دارد. هر قدر روابط بین همسران بهتر، سلامت و پرجاذبه تر باشد، زندگی شیرین تر و با صفاتر می گردد و فرزندان پرنشاط و موفق تربیت می شوند بطور کلی سلامت و استحکام و اقتدار عاطفی و منطقی خانواده و برخورداری پدران و مادران از بصیرت و بینش اجتماعی و نیز آگاهی های مستمر ایشان ضامن رشد مطلوب شخصیت اجتماعی کودکان و نوجوانان می باشد. و پیشگیری از تعارضات، تضادها و کج روی ها و اختلالات روانی و اجتماعی ایشان نیز در گرو سلامت خانواده است. (جلو و بهادر، ۱۳۹۹: ۳) خانواده جایگاه مهر و محبت و کانون اصلی تکوین انسان است. در فرهنگ اسلام خانواده وسیله ای برای اقناع و ارضای مشروع سائقه های جنسی، تولید و تربیت نسل، ایجاد صمیمیت و تفاهم، تعاون و تعاضد، تکمیل و تکامل و آرامش روحی و روانی انسان است. در واقع خانواده هسته ی اصلی و بنیادی اجتماعات بشری و ضامن سعادت فردی و اجتماعی بشر است و نقش عظیمی در تکمیل فرهنگ انسانی، اشاعه موارث فرهنگی و توسعه ی تمدن بشری دارد. (نوروزی صادقیان کاخکی، ۱۳۹۴: ۴) خانواده مجموعه ای گسترده از ساختارها، شکل ها و وظایف را در بر می گیرد. که در هر کشوری متفاوت است. نگاهی گذرا بتاريخ ایران باستان و ایران پس از ورود اسلام حاکی از اهمیت جایگاه خانواده و تاکید بر این کارکرد مهم است بگونه ای که یکی از ویژگی های بارز یک زن قابلیت فرزندآوری او بود بنابراین برای استفاده ی حداکثری این قابلیت ازدواج مردان با زنان در سنین پایین بسیار متداول بود. اهمیت این کارکرد را در پیشینه ی اعتقادی ما در استناد به کلام حضرت امیرالمومنین علیه سلام می توان بیشتر درک کرد که می فرماید: ازدواج کنید که همانا ازدواج سنت رسول خداست، هرکس دوست دارد از سنت من پیروی کند پس بداند که ازدواج یکی از سنت های من است و طلب فرزند کنید چرا که با شما می خواهم اتم را از سایر امت ها بیشتر کرده باشم. (موسوی سادات قافله باشی، ۱۳۹۲: ۳) با توجه به اهمیت خانواده از دیدگاه اسلام برای استحکام بنیان خانواده و جلوگیری از پاشیدگی آن و دستورالعمل هایی به چشم می خورد از جمله راه کارهای

محکم کردن روابط خانواده دعای خوب اعضای خانواده در حق یکدیگر است. این دعاها بنوعی در ایجاد محبت و مهربانی بین افراد خانواده و تقویت ارزش های انسانی و ایمانی در بین آنها نقش بسزایی دارد زیرا دعا کننده بنوعی به کسانی که ایشان را دعا می کند ابراز علاقه و محبت می کند از همین رو به گسترش مهربانی و محبت تاکید شده است. در اهمیت استحکام خانواده همین بس که احادیث وارد شده در خصوص ادامه و نگهداری حیات خانوادگی دو برابر احادیثی است که به تشکیل خانواده تویق کرده اند این امر به آن دلیل است که ادامه و نگهداری حیات خانوادگی به مراتب دشوارتر از تشکیل خانواده است. (رحیمی، ۱۴۱:۳۹۲)

۵: مهمترین کارکرد خانواده

مهمترین کارکرد خانواده تکثیر نسل است ازجمله مهمترین اهداف و کارکرد خانواده حفظ و بقای نسل بشر در یک ساختار و نظام قانونی و مشروع است و شاید بتوان گفت که این کارکرد مهمترین کارکرد خانواده است بگونه ای که برخی مردم شناسان ماهیت خانواده را منحصر به همین امر دانسته و آن را قراردادی تعریف کرده اند که برای بوجود آوردن فرزندان و حفظ و نگهداری آنان منعقد می شود. ولیام ولوف معتقد است خانواده غیر از یکی دو سال اول که برای پرورش کودک لازم است موجودی است مرده و لذا تنها کارکرد خانواده همین است و بس. در میان دانشمندان مسلمان نیز علامه طباطبایی تکثیر نسل مسلمان برای زدودن بنای شرک و فساد توسط آنان را مهمترین مقاصد شریعت ذکر کرده و فرموده است: «و من جهت اخری من اهم المقاصد عند الشارع الاسلام تکثیر نسل المسلمین و عماره الارض ببیدی مجتمع مسلم عماره صالحه ترفع الشرک و الفساد» از جهت دیگر یکی از مهمترین مقاصد در نظر شارع اسلام زیاد شدن نسل مسلمانان و آباد شدن زمین بدست آنان است، آبادی شایسته و مخصوصی که ریشه ی شرک و فساد را می زند. (ملکوتی نیا، ۱:۳۹۵) به همین خاطر ایشان تولید مثل و تربیت اولاد را علت اصلی ازدواج برشمرده و می نویسد: عامل نکاح و ازدواج منحصر در تولید مثل و تربیت اولاد است و مساله ی اتفای شهوت و با اشتراک در اعمال زندگی چون کسب و زراعت و جمع کردن مال و تدبیر غذا و آب و وسایل خانه و اداره ی آن اموری است که از چهارچوب غرض طبیعت و خلقت خارج است و تنها جنبه ی مقدمیت داشته و یا فواید دیگری غیر از غرض اصلی بر آنها متردد می شود. (ملکوتی نیا، ۱:۳۹۵)

۶: ضرورت و اهمیت فرزندآوری از منظر قائد شهید آیت الله العظمی خامنه ای رضوان الله علیه

از مسائل مهم و قابل توجه عصر حاضر، مسئله ی جلوگیری از کاهش جمعیت و یافتن راهکارهایی معقول برای افزایش آن در کشور است. قائد شهید آیت الله العظمی خامنه ای رضوان الله علیه از جمله کسانی بودند که بارها دیدگاه انتقادی خود را در طول سال های ۱۳۹۰ تا امروز در جمع نمایندگان مجلس، مسولان نظام و عموم مردم مطرح نموده است و با سخنان روشن و استوار نگاه خود را به بازنگری در سیاست های مهار جمعیت و ضرورت برنامه ریزی برای رشد جمعیت معطوف داشته و فرموده اند: خانواده ها و جوان ها باید تولید مثل را زیاد کنند. باید نسل را افزایش دهند این محدود کردن تعداد فرزندان در خانواده ها به این شکل که امروز است، خطاست. این نسل جوانی که امروز ما داریم اگر در ده سال آینده، بیست سال آینده و در دوره ها و مرحله های آینده این کشور بتوانیم آن را حفظ کنیم. همه ی مشکلات کشور را اینها حل می کنند. و نیز تاکید فرموده اند: مسئله ی جمعیت را جدی بگیرید. جمعیت جوان کشور دارد کاهش پیدا می کند. یک جایی خواهیم رسید که دیگر قابل علاج نیست. یعنی مسئله ی جمعیت از آن مسائلی نیست که بگوییم حالا، ده سال دیگر فکر می کنیم. نه اگر چند سال بگذرد، وقتی نسل ها پیر شدند دیگر قابل علاج نیست. (ملکوتی نیا ۱:۳۹۵)

۷: نقش فرزندآوری در استحکام خانواده

فرزندآوری نقش مثبتی در زندگی والدین دارد و می توان گفت توصیه به فرزندآوری و تبیین برکات آن در زندگی در نگاه اسلام و یافته های دانش تجربی بنوعی به بخش مهمی از جنبه های کیفیت زندگی افراد در خانواده اشاره می کند. حضور فرزندان در خانواده بر ساحت های مختلف زندگی اثر می گذارد از جمله آسان کردن تحمل مشکلات، سلامت جسمی و شادکامی والدین، گرمابخش و موجب صمیمیت در زندگی والدین،

ارتقاء شخصیت انسانی و درجات معنوی والدین و استحکام بنیان خانواده می‌توان نام برد. بسیاری از مطالعات و تجربه‌های عینی نشان می‌دهند که تولید فرزند بعنوان بارزترین محصول پیوند زناشویی در تحکیم و تثبیت خانواده نقش ممتازی ایفا می‌کند در آموزه‌های دینی از فرزند با تعبیری چون گلی از گل‌های بهشت (نوری، ۱۴۰۰: ۵۲). بهترین نعمت، باعث خیر و برکت و تعبیر ارزشمند دیگری یاد شده است. همچنین آموزه‌های دینی یکی از ویژگی‌های همسر شایسته را فرزندآوری معرفی کرده است. و در دعای شب زفاف که در آستانه‌ی زندگی مشترک خوانده می‌شود از خداوند تقاضای فرزند سالم و شایسته شده است. در خانواده‌ای که رضایتمندی و لذت بری وجود دارد پایداری و استحکام وجود دارد و دلیلی برای سردی و ناپایداری وجود نخواهد داشت. پژوهش‌های تجربی نیز نشان می‌دهد که اندیشه‌ی فرزندآوری یکی از فرایندهای زیربنایی در تحکیم و رضایت مندی خانواده است. (پناهی، ۱۳۹۵: ۹) اندیشه فرزندآوری در ایجاد آرامش و استواری و کارآمدی خانواده تاثیر زیادی دارد، دانشمندانی چون فروید، شورتز، الیزابت پی بادی، مونت سورپاز جمله افرادی هستند که بر اهمیت نقش فرزند در پایداری خانواده تاکید کرده اند. (برنار، ۱۳۶۹: ۵۰) فرزند بخصوص فرزند خردسال پیوند دهنده‌ی مادر و پدر است از این رو بی‌فرزندگی و کم‌فرزندگی باعث تزلزل خانواده می‌شود. همچنین نداشتن فرزند باعث بی‌علاقگی نسبت به زندگی مشترک می‌شود. پژوهش‌های انجام شده در ایران نشان می‌دهد که خانواده‌های بی‌فرزند بیشتر از هر خانواده دیگری در معرض فروپاشی قرار دارند. (پناهی، ۱۳۹۵: ۱۰) یافته‌های پژوهشی و مشاهده‌های بالینی حاکی از آن است که نبودن فرزند در محیط خانواده یکی از عوامل ناپایداری زندگی مشترک است. داشتن فرزند به زندگی زن و شوهر طراوت و زیبایی و نیز شادابی و استحکام می‌بخشد. نیروی آفرینندگی و جنبه‌ی گذشت را بر آنها قوی می‌سازد. تولید فرزند موجب پدید آمدن احساسات متقابل و نشاطی دیگر برای زوجین است. آنها که به طمع بهره‌مندی بیشتر به زندگی سال‌های اول ازدواج و دوری از مزاحمت کودک از تولید نسل جلوگیری می‌کنند پس از اندک مدتی درمی‌یابند که زندگی آنها طراوت و شادابی نداشته و به سردی می‌گراید. رابطه‌ی طرفین در خانه‌ی تصنعی و برخورد ها بسیار خشک می‌شود. داشتن فرزند روابط را غنی تر و دوام زندگی را بیشتر می‌کند. (جلو و بهادر، ۱۳۹۹: ۳). وقتی که به بررسی علل طلاق‌ها می‌پردازیم. یکی از علل بارز آن را نداشتن فرزند می‌یابیم هر چند ممکن است زوجین خود تصمیم به نداشتن فرزند گرفته باشند و یا به دلیل وجود مشکلات ژنتیکی و یا بیماری‌هایی که منجر به عدم باروری شده است توان تولید نسل را نداشته است. به هر حال یافته‌های تحقیقاتی نشان می‌دهد که نبود فرزند در محیط خانواده عامل ناپایداری زندگی مشترک است. بی‌فرزندگی در انواده یک فضای خالی را بوجود می‌آورد و باعث تضاد و بی‌علاقگی به زندگی مشترک می‌شود. تحقیقات انجام شده در ایران هم نشان می‌دهد که خانواده‌های بی‌فرزند بیش از هر نوع دیگر خانواده در معرض گسست قرار دارند. (پناهی، ۱۳۹۴: ۱۸۸) برخی از اندیشمندان در تبیین کارکرد فرزند در کانون خانواده معتقدند که زناشویی بدون فرزند پرمردگی است و پس از آوردن فرزند کانون زندگی به شکوفایی می‌رسد بلکه پس از بچه دار شدن زندگی دارای معنای حقیقی می‌شود و خانه بوسیله‌ی فرزند پر از خنده و نشاط می‌گردد. پژوهشی که برتر اندر اسل انجام داده است نشاط و شادمانی حاصل از تولد فرزند در خانواده را تایید می‌کند گذراندن وقت با کودک و بازی با او یکی از بهترین لحظاتی است که می‌تواند به پدر و مادر انرژی و نشاط ببخشد. تحقیقات فیلدمن نیز درباره پدر و مادر جوانی که فرزند اولشان به دنیا آمده حاکی از آنست که لذت پدر و مادر شدن و احساس شادی و نشاط حاصل از آن در ایجاد آرامش و آسایش زندگی زناشویی بسیار موثر است. اهمیت این موضوع زمانی بیشتر می‌شود که پدر و مادر به سنین پیری می‌رسند و محیط خانه به آشیانه‌ای ساکت و بی‌فروغ تبدیل می‌شود و به دلیل نداشتن فرزند مجبورند در خانه‌ی سالمندان یا گوشه‌ی خانه‌ای خاموش عمر خود را به تنهایی و رنج سپری کنند. یکی از مهمترین عوامل ازدیاد شور و نشاط در زندگی مشترک تولد فرزند در خانواده است. (نبی زاده، ۱۳۹۹: ۱۴). یکی از عوامل پایداری زندگی داشتن تنوع مناسب است و در مقابل آن یکنواختی موجب ملال و سرخوردگی و تضعیف مناسبات بین اعضای خانواده می‌گردد. یکی از مواردی که اهمیت و ارزش فرزند را نشان می‌دهد امنیت زایی فرزندان در کانون خانواده و سطح جامعه است و فرزندآوری ثر تامین نیروی امنیتی خانه و جامعه نقش چشمگیری دارد. چرا که حفظ و حراست از خانه و کشور در برابر خطر تهاجم دشمنان و بدخواهان توسط نیروهای جوان و نیرومند امری بدیهی است. هنگامی که در خانه‌ای چند جوان برومند باشد دزدان مال و ناموس کمتر جرات ورود به حریم آن خانه را خواهند داشت. افزون براین وجود فرزندان فرزندان در خانه نیز موجب امنیت بنیان خانواده از

فروپاشی است چون وجود فرزند در خانواده مانع از بروز ناسازگاری ها و طلاق می گردد. هنگامی زن و مرد دارای فرزند باشند فرزندان سپر حمایتی را در برابر طلاق برای آنها فراهم می کنند. این سپر حمایتی موجب حفظ و تداوم زندگی زناشویی می گردد. فرزند چون وجود مشترک پدر و مادر را در خود دارد و سرنوشت او برای هر دو مهم است سبب می شود که پدر و مادر ها با توجه به وجود او برخی از ناملایمات را تحمل کرده و زود تصمیم به جدایی و فروپاشی خانواده خویش نشوند. (نبی زاده، ۱۳۹۹: ۱۰). والدین باحاط ایجاد شبکه ی ارتباطی جدید پس از تولد فرزند جاذبه ها و دل مشغولی ها و سرگرمی های تازه ای را تجربه می کنند که مرکز سقل آن فرزند است. و مشاهده ی ناتوانی های نوزاد حس مسولیت و شفقت را در والدین بر می انگیزد تا با کمک یکدیگر همه ی توان خویش را برای حمایت او بکار گیرند. بر اساس تحقیقات و مطالعات یکی از علت های طلاق زوجین نداشتن فرزند است و بی فرزندی باعث تزلزل خانواده می شود چرا که زندگی کم کم عادی می گردد و مشکلات نمایان تر می شود و در نتیجه علاقه ی همسران به زندگی مشترک کم خواهد شد. در اینجا فرزند است که به زندگی والدین استحکام می بخشد. داشتن فرزند در زندگی می تواند عامل استحکام خانواده و رابطه ی محکم تری بین پدر و مادرش باشد بخصوص در دنیایی که تکیه بر محسوس است فرزند موجودی است که وجودی خارجی و ملموس دارد. می تواند خاطر والدین را بخویش معطوف کند و سبب شود که والدین احساس کنند یک موجود واقعی، محسوس و ملموس آن دو را بهم پیوند می دهد لذا وجود فرزند بطور طبیعی برای انسان های سالم از عوامل مهمی است که شخص را بسوی ازدواج می کشاند. (نبی زاده، ۱۳۹۹: ۱۳). آبراهام هارولد مزلو از پیشگامان روانشناسی انسان گرا با تولد اولین فرزندش دیدگاه روانشناختی خود را عوض می کند به نیروی سوم که با تولد فرزند در او ایجاد شده است. او می گوید رفتار گرایی نمی تواند این عواطف را که با تولد فرزند در انسان ایجاد می شود را تفسیر کند. (نبی زاده، ۱۳۹۹: ۱۴). در آموزه های دینی یکی از حکمت های مهم آفرینش انسان در قالب زن و مرد و تشکیل خانواده، تولید و بقای نسل معرفی کرده است. قرآن کریم فرزند را برای انسان مایه ی امید، نور چشم، نعمت الهی، هدیه ی الهی باعث آسودگی خاطر و شادی، باعث قوت قلب، شگفتی و ... می داند. در آموزه های روایی نیز از فرزند با تعبیرهایی همچون: صدقه ی جاری (نوری، ۱۴۰۸: ۱۵۰)، ثمره ی زندگی و ثمره ی وجود انسان (حر عاملی، ۱۴۰۹: ۱۸)، گلی از گل های بهشت (مجلسی، ۱۴۲۲: ۱۲)، بهترین نعمت (نوری طبرسی، ۱۴۰۴: ۳۱۳)، باعث خیر و برکت (متقی هند، ۱۴۰۹: ۲۲۳) یاد شده است. با این توصیفات به نظر میرسد توصیه به فرزند اوری و تبیین برکات آن در زندگی از نگاه اسلام ویافته های دانش تجربی به نوعی اشاره به بخش مهمی از جنبه های کیفیت زندگی افراد در خانواده دارد وجود فرزندان در خانواده بر ساحت های مختلف زندگی اثر می گذارد در ادامه به چند مورد از این ثمرات، برکات و تاثیر گذاری ها اشاره می شود.

۸: آثار و برکات فرزندآوری

در این بخش از پژوهش به بررسی آثار و برکات فرزند اوری خواهیم پرداخت.

۸-۱: فرزند زینت و آراستگی دنیا

کودک در زمان تولد و حتی قبل از تولد موجب شادی و هیجان در خانواده می شود. افزایش نشاط حاصل از وجود فرزند، روابط همسران را گرم و صمیمی تر و بهداشت روانی آنها را تامین می کند. نگاه به چهره ی شاداب و بازهای و خنده های کودکانه او غم و اندوه و خستگی روزانه را از والدین دور کرده، نشاط و سرزندگی را در محیط خانه می پراکند. «المال و بنون الزینه الحياه الدنيا» (سوره کهف، آیه ۴۶) این آیه موقعیت مثل ثروت و نیروی انسانی را که دو رکن اصلی حیات دنیا است مشخص می کند و می گوید: اموال و فرزندان زینت حیات دنیا هستند. فرزندان مانند شکوفه ها و گل های معطر و زیبا بر شاخه های درخت وجود انسان آشکار می شوند. البته این آیه بنوعی می خواهد بگوید که هرچند دل های بشر علاقه به مال و فرزند دارد و همه مشتاق و متمایل بسوی آنند و انتظار انتفاع از آن را دارند و آرزوهایشان بر اساس آن دور می زند ولیکن زینتی زودگذر و فریبنده هستند که آن مناف ع و خیراتی که از آنها انتظار می رود ندارند و همه ی آرزوهایی را که آدمی از آنها دارد برآورده نمی سازند (نوروزی صادقیان کاخکی، ۱۳۹۴: ۱۲)

۸-۲: کسب کمال معنوی

خداوند متعال بوسیله ی فرزند صالح بستر رشد و تکامل معنوی والدین را فراهم ساخته است بگونه ای که هر تلاشی که آنان در راستای خوشنودی خدا برای تربیت و رشد و تکامل فرزندان انجام می دهند مستحق ثواب و پاداش بزرگی است. پیامبر اکرم صلی اله علیه و آله در روایتی بوسیدن فرزند را باعث پاداش بزرگ دانسته است و می فرماید: فرزندان خود را ببوسید زیرا برای هر بوسه ای که به فرزندان می زنید درجه ای در بهشت خواهید داشت که فاصله ی هر درجه تا درجه ی دیگر به اندازه ی پانصد سال راه می باشد. فرزند صالح یکی از عوامل صعود معنوی است که خداوند به افراد هدیه می دهد فرزند صالح با اعمال شایسته باعث سعادت و کمال خانواده می شود. همچنین با طلب رحمت و استغفار در حق والدین راه های رحمت الهی را بسوی آنان می گشاید. پیامبر گرامی اسلام می فرماید: «اگر فرزند شما قبل از شما بمیرد پاداش دریافت می کنید و اگر زنده بماند برای شما ثواب طلب مغفرت می کند.» (پناهی، ۲۱:۱۳۹۵)

۸-۳: بهره ی والدین از اعمال فرزندان

از دیگر فواید و آثار فرزندآوری و تکثیر اولاد اینست که فرزند صالح جزء اعمال متخاخر برای والدین بحساب آمده و والدین در اعمال صالحی که فرزند پس از آنها انجام دهد شریک خواهند بود. در باره ی اعمال ماتاخر در قرآن کریم اشاراتی آمده است. در قرآن کریم آیه ای که فرزندان را بعنوان اعمال ماتاخر معرفی کند نیامده است. اما در روایات از فرزندان صالح به این عنوان یاد شده است. مانند روایتی از امام صادق علیه سلاک که بنقل از پیامبر فرمودند: فرزندان صالح گلی از گل های بهشت است. (ابن بابویه، ۳۷۶: ۳۵۸) و یا در روایتی دیگر از امام صادق علیه سلام داریم: زمانی که انسان بمیرد اعمال او نیز قطع می گردد. مگر در سه مورد، فرزند صالحی که دعا کند برای او. علمی که نفع بخشد به او بعد از او و صدقه ی جاریه. (شعیری سبزواری، ۱۴۱۴: ۱۱۵). همانطور که مشاهده شد فرزند صالح از اعمال ماتاخر برای والدین است که ثواب کارهای خیر او در نامه ی عمل والدین نیز ثبت خواهد شد. این شاید بخشی از پاداش پدر و مادر در برابر تربیت فرزند صالح باشد. (کاظمی و همکاران، ۸۲: ۱۳۹۴)

۸-۴: فرزند مایه ی آزمایش والدین

از دیگر فواید و آثار فرزندآوری و داشتن فرزند این است، فرزندان نعمت های الهی هستند که والدین به سبب آنان مورد امتحان قرار می گیرند. قرآن کریم در این باره می فرماید: بدانید که اموال و اولاد شما فتنه است. (سوره انفال آیه ی ۲۸). همچنین قرآن کریم در مورد این امتحان و فتنه ی الهی تذکر داده و والدین را متنبه می کند تا از این امتحان سر بلند بیرون بیایند. طبق آنچه بیان شد می توان گفت که فرزندان عامل آزمایش الهی هستند و والدین با رعایت فرامین اسلامی در مورد فرزندان می توانند از این آزمایش سر بلند بیرون آمده دنیا و آخرت خوبی برای خود بسازند. (کاظمی و همکاران، ۸۴: ۱۳۹۴)

۸-۵: توسعه ی اقتصادی و برکت در خانواده

وضعیت معیشتی و رفاه اقتصادی در خانواده نقش مهمی دارد. تامین مخارج زندگی مشترک و هزینه ی فرزندان از قبیل خوراک، پوشاک و مسکن موجب شده است که عده ای زیر بار مسولیت زندگی زناشویی و والدینی در سنین جوانی نروند. اسلام و قرآن و تشکیل خانواده و فرزندآوری را نتنها باعث مشکلات معیشتی در خانواده نمی داند بلکه توسعه ی معیشتی را پس از ازدواج و صاحب فرزند شدن بواسطه ی تلاش و برکت همراه آن را تضمین کرده است. بر اساس آموزه های دینی فقر و بی چیزی مانعی در جهت تشکیل خانواده و اندیشه ی فرزندآوری نیست زیرا خداوند در پرتو ازدواج و فرزند برکت و بی نیازی را به انسان عطا می کند. یکی از آموزه هایی که در روایات به آن تاکید شده است اینست که فرزند موجب برکت در خانواده است. برکت عبارت است از فراوانی، رونق، فرونی، سعادت و نیک بختی. در این تعریف برکت شامل مجموعه ای از هیجان ها، اندیشه ها، رفتارها و احساس هایی است که بطور وسیع با سلامت و بهداشت روانی خانواده در ارتباط هستند. لذا هرچقدر بیشتر باشند، خیر و برکت نیز افزایش پیدا می کند. (پناهی، ۱۳۹۴: ۱۸۸)

۸-۶: حس مفید بودن

تولد فرزند در محیط خانه احساس مفید بودن و نتیجه داشتن را برای والدین در پی دارد. مردان و زنان قاطع و هدفمند با توجه به توانایی هایی که دارند برای خود هدف هایی در نظر می گیرند و برای دستیابی به آن تلاش می کنند. هدف از تشکیل خانواده آرامش روانی و تولید نسل است. این هدف است که ما را جلو می برد و به ما انرژی می دهد. زندگی هدفمند مستلزم پربار بودن است. باید شایستگی خود را ثابت کنیم. داشتن فرزند با احساس شایستگی و مثمرتر بودن در ارتباط است به همین دلیل است که داشتن فرزند در روایات به ثمره ی وجود والدین تعبیر شده است. امام سجاد علیه سلام می فرماید: «**باید بدانید که اواز تو و ثمره ی وجود توست.**» (صحیه سجادیه، دعای ۲۵) به راستی که تشبیه زیبایی پیامبر شنیدنی است. آنجا که می فرماید فرزند صالح گلی از گل های بهشت است. در این تعبیر نماییدن خانواده به گلستان و فرزندان به گل های زیبای آن تشبیه شده است. بدیهیست که داشتن ثمرات نیکو عامل دلگرمی والدین و تداوم حیات مشترک آنان بوده و احساس مثمرتر بودن و اعتماد بنفس را بر آنان بوجود می آورد. (پناهی، ۱۳۹۴: ۱۸۸)

۸-۷: رشد شخصیت والدین

تعالی شخصیت و کسب آبرو و اینکه دیگران انسان را دوست داشته باشند و برایش شخصیت قائل گردد، چیز است که هر انسان متعارف آن را آرزو دارد و دنبال راهی می گردد تا به آن دست پیدا کند. یکی از طرق بدست آوردن تعالی و رشد شخصیت، فرزند داشتن است. وجود فرزند در زندگی سبب می گردد والدین بیشتر اجتماعی شده و شخصیتشان رشد پیدا نماید. وجود تجربه ی فرزندآوری مجموعه ی کاملی از ارزش ها را به ساختار شخصیت والدین اضافه می کند. مطالعات تجربی نشان می دهد که سازمان روانی انسان با پذیرفتن نقش پدر و مادری به کمال می رسد. چرا که پذیرفتن این نقش تعهد، فعالیت، مسولیت و خلاقیت را در انسان به بار می نشاند در میان اندیشمندان غربی نیز معتقد هستند ازدواج داشتن فرزند زیاد و تشکیل خانواده های بزرگ برای رشد والدین و ساخته شدن شخصیت فرزندان مفید است. وی در این راستا می نویسد: تنها ریشه ی عمومی رشد و پختگی انسان در پرورش فرزندان قرار دارد. هرچه تعداد فرزندان بیشتر، کودکی کردن کمتر. یعنی وقتی شما زندگی خود را صرف خوب شدن و رشد دیگران کنید آدم دیگری خواهید بود. ولی با داشتن بچه های کم رشد شما کند خواهد شد. (نبی زاده، ۱۳۹۹: ۱۴).

۸-۸: دستگیری از والدین در هنگام پیری

داشتن فرزند میتواند امید به زندگانی را در والدین دارای فرزند افزایش دهد. در خانواده های فاقد فرزند معمولا امید به زندگی در زن و مرد چندان چشمگیر نیست و از احساس تنهایی بیشتر رنج می برند و گاه از تصمیم قبلی خود مبتنی بر نخواستن فرزند دستخوش احساس پشیمانی می شوند. طبرسی در مجمع البیان آورده است: «**و با والدین احسانا**» یعنی فرمان داده به احسان به پدر و مادر و سفارش کرده به آنها به ویژه در هنگام پیری احسان کنیم. امام حسن عسگری فرزند را بهترین یار و مددکار انسان معرفی کرده و خوار و نگویند از نظر ایشان کسی است که فرزند نداشته باشد. بر اساس آموزه های دینی والدین رشته الفت و دلبستگی به فرزندان خویش را هیچ گاه قطع نمی کنند و این الفت و مودت حتی پس از بزرگسالی و تشکیل خانواده برای فرزندانشان ادامه می یابد این گونه دلبستگی والدین به فرزندان برای موفقیت آنها در اجرای وظایف رشدی خانواده ضروری است. (رهنما و امیدی فرد، ۱۳۹۴: ۸) چنانچه که مشاهده شد فرزندآوری و تکثیر اولاد آثار و فواید زیادی دارد که در این مختصر به برخی از آنها اشاره شد. نکته ی دیگر اینکه تکثیر اولاد در تحکیم خانواده و جلوگیری از طلاق نقش بسزایی دارد. بطوری که آمار طلاق خانواده هایی که فرزند بیشتر دارند بسیار کمتر از آمار طلاق در خانواده هایی است که فرزند ندارند و یا تک فرزند هستند. درواقع هنگامی که زن و مرد دارای فرزند هستند فرزندان سپر حمایتی را در برابر طلاق برای آنها فراهم می کنند که این سپر حمایتی موجب حفظ و تداوم زندگی زنشویی می گردد. در حقیقت قوام خانواده از یک طرف به پدر و مادر است و از طرفی دیگر به فرزندان. (نبی زاده، ۱۳۹۹: ۱۴)

۹: نتیجه گیری

باتوجه به آنچه گذشت روشن می شود که خانواده چه در اسلام و چه در سایر ادیان اهمیت و جایگاه والایی دارد. عوامل فراوانی در تحکیم بنیان خانواده و در زندگی آن موثرند که در اینجا به فرزندآوری و تعدد فرزند پرداخت شده است. با توجه به آیات و روایات و علوم تجربی که در باره فرزند بیان شده است می توان به نگرش اسلام به فرزند و اهمیت آن پی برد. از مجموع آموزه های دینی می توان دریافت که اسلام نگرش مثبتی به فرزندآوری داشته و با ادبیات گوناگون تشویق به فرزندآوری کرده است. از منابع دینی در می یابیم که فرزند باعث پایداری و استحکام خانواده رضایتمندی از زندگی، توسعه ی رزق و روزی، کسب رضایت الهی، رشد شخصیت و شادابی و نیز تقویت روابط اجتماعی می گردد و همچنین زندگی با فرزند کم آسیب هایی را در پی خواهد داشت که کاهش روزی و برکت و سخت تر شدت تربیت سایر فرزندان و نبود سپر حمایتی در برابر طلاق از جمله ی این آسیب ها هستند. همچنین با توجه به آموزه های دینی فرزندان نعمت های الهی نزد والدین هستند و همانند سایر نعمت های الهی هم می توان با بهره گیری صحیح از آنها در مسیر تکامل و هدایت گام برداشت. و هم در صورت بهره گیری ناصحیح از آنها خود و آنها را به گمراهی و نابودی سوق داد. زیرا فرزند مانند اموال و دیگر نعمت های الهی وسیله ای برای آزمایش انسان است و همچنین از مهمترین موانع برای فرزندآوری بیشتر در خانواده ها می توان به سخت بودن تربیت فرزند، مشکلات اقتصادی، مشکلات فرهنگی و نوع نگاه، عوارض پزشکی وضع حمل و سختی های آن بیان کرد.

۱۰: پیشنهادات

- ❖ نهاد های متولی امر جمعیت تمهیدات لازم را برای تسهیل ازدواج جوانان، کاهش سن ازدواج، فرزندآوری و استحکام خانواده را فراهم آورند.
- ❖ نرخ باروری مطلوب و متناسب با آموزه های دینی ارتقاء یابد.
- ❖ شعار فرزندان بیشتر، آینده ی مطلوب تر، خانواده ی مستحکم تر فرهنگ سازی و ترویج گردد.
- ❖ سیاست ها، برنامه ها و قوانین و مقررات حمایتی و تشویقی برای دست یابی به نرخ باروری مناسب که مورد بی توجهی و غفلت قرار گرفته احیا گردد و به آنها جامع عمل پوشانده شود.
- ❖ همچنین سیاست ها، برنامه ها و قوانین و مقررات مشوق کاهش باروری که همچنان بعضاً در مراکز مشاوره ازدواج و غیره دیده می شود. جهت حمایت از نرخ باروری مناسب ملغی گردد.

منابع

- ❖ قرآن
- ❖ صحیه سجاده
- (۱) باقری فر، موسی؛ فضایی، احمد؛ رحیمی، زهره؛ کرد زابلی، فرهنگز (۱۳۹۵)، «روانشناسی خانواده»، شماره ۱۶
- (۲) پناهی علی احمد (۱۳۹۵)، «نگاهی به فواید و آثار فرزندآوری و فرزند پروری در آموزه های دینی با رویکرد اخلاقی»، شماره ۲۱
- (۳) پناهی علی احمد (۱۳۹۴)، «پرسش و پاسخ های دانشجویی»، جلد ۴۸
- (۴) جلو، سلیماتو؛ بهادر، رقیه (۱۳۹۹)، «نقش زن در استحکام خانواده اسلامی»، پژوهش های اسلامی جنسیت و خانواده، شماره ۴
- (۵) حسن زاده صالح (۱۳۹۳)، «عوامل تحکیم خانواده در فرهنگ اسلامی»، پژوهشنامه معارف قرآنی، دوره ۴، شماره ۵
- (۶) رحیمی مرتضی (۱۳۹۲)، «نقش رزق حلال در استحکام نهاد خانواده در سیره و سخن امام رضا علیه سلام»، شماره ۱

- ۷) رضوانی دیو کلایی سیده زینب، رضائیان بیلندی حسین، رحمتی امین (۱۳۹۸)، «نگرش به فرزندآوری، نقش سبک زندگی اسلامی و ویژگی های جمعیت شناختی»، شماره ۴
- ۸) رهنما نسرین، امیدی فرد عبدالله (۱۳۹۴)، «مبانی فقهی الزام به فرزندآوری»، شماره ۳
- ۹) زاهدی مقدم محمد (۱۴۰۰)، «فرزندآوری در فرهنگ اسلامی»، شماره ۱
- ۱۰) زرانی زینب، جمال زاده عبدرضا، شهابی رقیه (۱۴۰۰)، «بررسی ارتباط فرزندآوری با سطح رفاه و توسعه اقتصادی کشور از منظر قائد شهید آیت الله العظمی خامنه ای رضوان الله علیه»، شماره ۱۱۵ و ۱۱۶
- ۱۱) سلطان محمدی حسین، سلطان محمدی فاطمه (۱۴۰۰)، «بررسی مبانی فقهی ناظر بر فرزندآوری و تکثیر موالید در فقه شیعه»، شماره ۴
- ۱۲) شمس زینب، نجفی محمدجواد (۱۴۰۰)، «بررسی موانع فرزندآوری از منظر آیات و روایات با رویکرد نقد ادله ی فمینیسم»، شماره ۱۶
- ۱۳) عزیززاده فاطمه، کریمی نیا محمد مهدی، انصاری مقدم مجتبی (۱۴۰۰)، «آسیب شناسی های تک فرزندی در جامعه با نگاهی به دستورات اسلامی»، شماره ۴۰
- ۱۴) کاظمی ابوالفضل، شاهمرادی سیده فاطمه، مهدوی ملیحه سادات (۱۳۹۳)، «آثار فرزندآوری با تاکید آیات و روایات در سبک زندگی اسلامی»، شماره ۱
- ۱۵) ملکوتی نیا علی (۱۳۹۵)، «اهمیت فرزندآوری در سبک زندگی اسلامی»، شماره ۱
- ۱۶) موسوی سیده فاطمه، قافله باشی مهدیه سادات (۱۳۹۲)، «بررسی جایگاه و نگرش به فرزندآوری در خانواده های جوان شهر قزوین»، شماره ۱
- ۱۷) نبی زاده معصومه (۱۳۹۹)، «آثار فرزندآوری و نقش آن در تحکیم خانواده»، شماره ۵
- ۱۸) نوروزی مجتبی، صادقیان کاخکی غلامرضا (۱۳۹۴)، «راهبرد و سیاست های تشویقی قرآن کریم پیرامون فرزندآوری»، شماره ۹۱ و ۹۲
- ۱۹) یاریان مسعود، رضایی زهرا، قجاوندکاظم (۱۳۹۴)، «بررسی نقش میزان تحصیلات و جنسیت بر عدم تمایل زوج های شهر اصفهان به تعدد فرزند»، شماره ۳